

SKUPINSKA IDENTITETA IN NIGHTSOZIALE AKTE (NE-SOCIALNA DEJANJA)

Obravnavali bomo tri reprodukcije umetniških del, tri velike vizualne fantazije in po mojem mnenju morda tudi tri najbolj pomembne reprezentacije skupine ali skupinskega zastopstva [*group's agency*] v zahodni zgodovini: ena izmed verzij (avtor je Brueghel starejši) motiva Babilonskega stolpa; risba Hobbovega Leviathana; slika "Otroške Igre", ki je bila naslikana leta 1560 in

83

Slika 1: Babel

84

Slika 2: Leviathan

Slika 3: Otroške igre

Zdi se mi, da bi bilo mogoče vsako drugo vizualizacijo skupine, ki si jo lahko predstavljam, razumeti kot variacijo na eno izmed teh treh omenjenih konstrukcij identitete neke skupine: recimo molitveni dan v Meki, avtomobile na Brooklynskem mostu, navijače Juventusa na tribunah, nemško nacionalno nogometno moštvo z Joachimom Löwom na zmagovalnem odru lansko poletje v Berlinu po zmagi na Svetovnem prvenstvu, študentske proteste na Univerzi v Beogradu, borce ISIS-a na zadnjem delu tovornjaka nekje v Siriji itd. Najprej sem dolžan razložiti konstrukcijo identitete: kaj pomeni poimenovanje “mi” ali pripadanje “nam” oziroma kako lahko sploh napišemo “mi smo”, “dajmo mi” [let us]? Nadalje kaj je skupina ali “socialna skupina”: gre za vprašanje števila, obstoja dveh ali nujno več kot dveh oseb ali stvari, ki so medsebojno povezane, medtem ko so na istem mestu (izvor besede skupina je italo-germanski: *gruppo* ali *gropo* je vozle [zveza], medtem ko je *kruppa* v staro-germansčini povsem formirana celota, pri kateri je pomembna ideja kroga, ideja forme, ki je zaprta in povsem urejena). Ponovno moram tudi vrednotiti frazo “*Nicht-Soziale-Akte*” (slovenski prevod ne-socialna ali anti-socialna dejanja pomena ne zadene povsem) in pokazati, da so negativna dejanja (v širšem in najmanj fokusiranem smislu besede)¹ ali negativna socialna dejanja direktno povezana s skupino, ali bolje, z identiteto skupine. Natančneje: vendarle domnevam, da ima neka vrsta “negativnih dejanj” odločilno vlogo v konstrukciji identitete določene skupine in njene diferenciacije od ostalih skupin. Če pustim ob strani možen imaginaren uvod ali predgovor v mojo nalogo – ki bi vzel v obzir teorijo korporacije, kolektivne odgovornosti kot tudi različne poskuse tematizacije prve osebe množine “mi” s strani Semona Franka, Searla, Toumela ali Gilberta, skupaj s fragmenti iz Sartra, Eliasja in najmanj štirimi specifičnimi paragrafi Heideggra iz leta 1934 – je moja intenca premisliti status “zmagovalne skupine” ali zmagovite ekipe (razen tega še status poraza, kar je enako ali še bolj) v konstrukciji identitete kot take. Kaj je zmaga? V zgodnjem 19. stoletju

---

1 Rečeno splošno so negativna dejanja pravzaprav dejanja ali dejavnosti, ki jih nekdo (posameznik ali skupina) stori z namenom negiranja nečesa, vpeljanja, zbrisanja ali uničenja nečesa, itd. In obratno, to so dejanja, ki tolerirajo ali dovolijo obstoj nečesa, kar je negativno. Ta dejanja niso nujno lingvistična (niti niso nujno pejorativna), saj so lahko tudi geste (sile, nasilja seveda) v najširšem pomenu besede.

je pravnik Erich Kaufmann pisal o zmagovalnih vojnah kot socialnih idealih.² Se skupina konstituira skozi zmago, se tako konstituira njena identiteta? V tem tekstu bom skušal izvesti majhen eksperiment, skušal bom prispevati majhen delček k temu vprašanju in skicirati nekaj težav.

Prva izmed teh težav je lahko povsem trivialna, toda zdi se, da se v poteku tvorjenja argumenta glede razlike v upravljanju med skupino in kupom posameznikov izkaže, da premik od singularnega k pluralnemu (transformacija velike in celostne skupine v množstvo skupin) implicira konfrontacijo in prisotnost negativnih dejanj. Vsa tri umetniška dela hkrati upodabljajo *universitas* (to besedo Cicero uporablja za prevod grške besede "vse", "cel", *to pan*) – totalno in univerzalno vse-obsegajočo skupino (Babilon, Leviathan-suveren in mesto otroških iger, ki ga napolnjujejo igrajoči se otroci), ki nemudoma implicira obstoj drugi stolpov, drugih suverenov in drugih mest. Če je nekaj *universitas*, potem je to obenem reprezentacija celotnega univerzuma in celotne človeške vrste (vsi mi smo obenem v telesu Leviathana, zato ker je suveren po definiciji singularen). *Universitas tako* pomeni, da kolektivna aktivnost in skupen cilj preoblikujeta množstvo elementov v organiziran kolektiv – in obratno, ponavljam, *universitas* ali organizirana skupina (*corpus, societas, collegium* so tri oblike skupine, ki jih najdemo v Rimskem pravu) ne izključuje obstoja drugih skupin, ki so odsotne in pogosto v opoziciji.³ Velja ravno nasprotno.

Druga težava je označba "*nichtsoziale Akte*", kot je omenjena (vendar ne tematizirana) v kratki študiji „*Nichtsoziale und soziale Akte*“ Adolfa Reinacha iz leta 1911. To malo besedilo ni bilo nikoli prevedeno v angleščino, navkljub težnji Karla Schumanna in Barry-ja Smitha, ki sta skušala z objavo njegovih izbranih del leta 1989 predstaviti Reinacha (skupaj z ostalimi avstrijskimi

2 "Nicht die "Gemeinschaft frei wollender Menschen", sondern der siegreiche Krieg ist das soziale Ideal: der Siegreiche Krieg als das letzte Mittel zu jenem obersten Zweck", E. Kaufmann, *Das Wesen des Volkerrechts und die clausula rebus sic stantibus*, Tulbingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1911, 146.

3 Cf. L. Schnorr Von Carolsfeld, *Geschichte der Juristischen Person. I. Universitas, Corpus, Collegium in der classischen Altertum*, München, C. H. Beck, 1933; P. Michaud-Quantin, *Universitas. Expressions du mouvement communautaire dans le moyen-âge latin*, Paris, Vrin, 1970.

filozofi) kot predhodnika in pravi izvor teorije jezikovnih iger in kasnejše Austinove razločitve med performativi in konstativi.⁴ Če velja, da so „socialne relacije konstruirane preko socialnih dejanj“ (*Soziale Verhältnisse konstituieren sich durch soziale Akte*), potem so negativna socialna dejanja primarno tista, ki presekajo vez (vezi) ali povezave med elementi (skupine ali skupin). Samoumevno je, da so tovrstna dejanja na tak ali drugačen način nasilna, toda obenem tudi privatna, kot recimo sovraštvo.⁵ Toda nasprotno od tega je lahko denimo laž potencialno tudi socialno dejanje (četudi so „privatne laži“ lahko

4 A. Reinach, „Nichtsoziale und soziale Akte“, *Sämtliche Werke*. Kritische Ausgabe und Kommentar, K. Schumann in B. Smith, München, Philosophia Verlag, 1989, 355–360. Izraz „negativna socialna dejanja“ spomni na eno izmed knjig, ki so jih uredili B. Liebsch, H. R. Sepp in A. Hetzel, *Profile negativistischer Sozialphilosophie, Deutsche Zeitschrift für Philosophie*, Sonderband 32, 2011. V „Nichtsoziale und soziale Akte“ Reinach piše: „Socialna dejanja (*Soziale Akte*) [so] dejanja, ki v sebi ne mirujejo (*in sich selbst ruhen*). [Za] socialna dejanja je bistven predpogoj [neki] drugi subjekt, kateremu se želijo oznaniti (*kungeben wollen*). Oseba na katero so usmerjena mora [zato] biti deležna pripoznanja (*Kenntnis davon erhalten*). [Neka] povezava (*eine Verbindung*) med ljudmi [namreč] ni možna neposredno. Tu [je] torej nujno izražanje (*Ausdrucke*); socialna dejanja morajo najti izraz, da se lahko sporočajo drugim. Tu so na razpolago različne forme: besede, geste [itd.]. [Pri]socialnih dejanjih je torej nujen [nek] naslovník (*Ein Adressat*) in za ta namen je nujna tudi [neka] pojavna oblika (*Erscheinungsform*) [tega dejanja]. Usmerjenost na naslovnike se torej nahaja v bistvu tovrstnih dejanj [in je njihova] duša. Drugič, pojavna oblika se ne nahaja v [njihovem] bistvu [in je njihovo] telo. [Obstoji] samo zato, ker med nami ljudmi velja, da lahko naša notranja dejanja (*inneren Akte*) spoznamo samo preko njihovih pojavnih oblik.“ (*Soziale and nicht-soziale akte*)

5 “[To] nas pripelje do neke cele nove skupine dejanj, [ki] [so] posebej pomembna za civilno pravo. [Ta] dejanja imajo nek] socialni moment (*soziales Moment*), usmeritev (*Richtung*) k [nekemu] drugemu subjektu. Ta usmeritev ni intencionalnost v odnosu do [nekega] subjekta. (...) Tu je potrebno [tovrstna dejanja tudi] razlikovati od sovraštva, zavisti in podobnega. [Imajo neko] usmeritev na nekoga in zaradi nečesa (*Sie haben eine Richtung an jemanden über etwas*). Zavist se ne zaupa drugemu subjektu, niti se od njega ne obrača. [Za] vprašanje [je nasprotno] bistveno, da se usmeri na nekoga, da vanj prodre (*eindringen in ihn*), da se razglasi. (*Soziale and nicht-soziale akte*) To so pripravljani zapiski in skica za paragraf „Die soziale Akte“ v knjigi, ki je objavljena dve leti kasneje: *The Apriori Foundations of the Civil Law* (“Apriorische Rechtslehre”) 158–170.

nesocialne, so na določen same nesmisel).⁶ Primer: župan mesta neprestano razkazuje svojim volivcem, kako bo kmalu izgledalo njihovo mesto in postavi množico oglasnih panojev tega mesta prihodnosti z namenom, da bi zaupanje prebivalstva narastlo za naslednje volitve in da bi se vzpostavila povezava med občani, obogatena z idejo skupnega pripadanja mestu prihodnosti. Nadalje, kakšen status bi dali telepatskim ali empatičnim dejanjem? So to sploh dejanja? Je recipročnost druga značilnost socialnih dejanj, ki daje medsebojnemu sovraštvu ali nevoščljivosti mesto med socialnimi relacijami?

88

Tretja težava se tiče uničenja ali kvarjenja skupine, ki sta, kot veste, del vizualnih strategij obravnavanih umetniških del. Stolp se poruši, Leviathan-suveren je razkosan in mesto, kjer se večina igra vsak zase, je v nevarnosti ter bi ga bilo težko ubraniti pred invazijo. Ločen od osnovnega vprašanja glede minljivosti skupine in "naključne identitete" skupine (ne smemo pozabiti začetka Kripkejevega teksta "Identiteta in nujnost", "kako so naključne identitetne izjave možne?" in podobnega vprašanja, ki ga lahko najdemo pri Parfitu) ostaja problem nujnosti: vsaka skupina mora biti nenadoma odstranjena in preoblikovana v drugačno formo ali konstrukcijo. Moja premisa je: če so negativna socialna dejanja nujna za obstoj skupine (ali njeno identiteto) oziroma če jih je nemogoče izključiti, saj po definiciji in brez izjeme delajo skupino za neupravičeno, potem je trajanje skupine lahko edino razumljeno in merjeno preko negativnih socialnih dejanj. Zdi se, da na tej točki res ne morem vzpostaviti čiste povezave med identiteto skupine, njenim trajanjem in "*Nichtsoziale Akte*" (ali ne-skupinskimi dejanji), toda obenem me zanima, kaj je tisto, kar uniči skupino in kar jo obenem na prvem mestu sploh dela za možno.

Kako lahko skupina proizvede negativna dejanja ali negativna socialna dejanja (ali anti-socialna dejanja)? Nadalje: ali tovrstna dejanja implicirajo genocidna dejanja, torej *zlo dejavnost* (vsi različni izrazi, ki jih lahko uvrstimo pod nehumana dejanja)? Ne zanima nas, kako so ta dejanja proizvedena s strani individuumov, temveč s strani individuumov med drugimi individuumi,

6 Charles Travis pripravlja besedilo z naslovom "Privatne laži", vendar ne vem točno, kaj bo v njem. Je privatna laž tista, ki jo izrazimo nekomu bližnjemu (ženi, bratu, staršu, otroku, psihoanalitiku ali spovedniku), vendar ne v družinskem krogu (če je družina primarna skupina)?

individuumov, ki utelešajo kolektivno identiteto: *individu collectif* je fraza, ki jo je leta 1992 skoval Vincent Descombes in s katero je želel tematizirati možnost individuuma, ki je obenem lahko tudi kolektiv. Ali ta dejanja zadevajo člane ter dele posamezne skupine ali le medseboj različne skupine?

Še enkrat: kako lahko, kolikor se le da natančno, definiramo negativna socialna dejanja?⁷ So to dejanja, ki negirajo socialna dejanja – v tem primeru niso navadna negativna dejanja, temveč negativna in obenem socialna dejanja – ali pa so to vsa dejanja, ki enostavno niso socialna? Ko Reinach definira sovražstvo ali nevoščljivost, pravi:

Usmerjena so proti nekomu preko nečesa (*Sie haben eine Richtung an jemanden über etwas*). Nevoščljivosti (*Neid*) se ne izrazi drugemu subjektu, ne nanaša se (*wendet sich nicht*) na drugega subjekta. Vprašanje je nasprotno bistveno usmerjeno na drugega, vanj prodre (*eindringen in ihn*), poziva ga k razkritju (*kundgeben*).

Če so socialna dejanja (*Die soziale Akte*) spontana dejanja (*spontane Akte*) (nekaj, kar skuša Reinach podrobno razložiti), če se manifestirajo izključno preko fizičnega medija (*durch Physisches hindurch*), če dejanje ni „le v relaciji z drugim subjektom, temveč drugega tudi naslavlja“ (*auf ein fremdes Subjekt, sondern er wendet sich auch an es*), če dejanje prodre v drugega (*er dringt in den anderen ein*) in če je nujno da morajo biti dejanja slišana⁸ – potem so negativna dejanja nekaj povsem nasprotnega. Kakorkoli, od tu ne sledi, da sovražstvo ali

---

7 V “Negativnih dejanjih” (*Hermathena*, n. 115, Centenary Number, Summer 1973, 81–93), Gilbert Ryle preizprašuje, če so ta dejanja sploh dejanja. Negativna dejanja (zadrževanje, odstopanje, odlašanje, izmikanje, zapostavljanje, neuboganje, spregledanje itd.) so namreč “razred dejanj pri katerih gre za intencionalno neperformirane neke specifične dejavnosti”. Paolo Virno v *Saggio sulla negazione* (Torino, Bollati Boringhieri, 2013) sledi Rylovi določitvi s frazo *azioni negative* (obotavljanje, odlog, toleranca, pričakovanje, abstinenca, askeza, zadržanje itd.). Ryle razlikuje ta negativna ‘dejanja’ od ‘izničujočih dejanj’, kot so preprečevanje, upiranje, oviranje, zavračanje, odsvetovanje, negiranje, razveljavljanje, preklicanje, prepovedanje, skrivanje, prikrievanje, izbrisanje, očiščenje (krivde), popravljanje, oporekanje itd. 81.

8 “Wir bezeichnen die spontanen und vernehmungsbedürftigen Akte als soziale Akte.” A. Reinach, *Die Idee der apriorischen Rechtslehre, Sämtliche Werke*, 1989, 158–160.

---

nevoščljivost nimata socialnega učinka, da ne producirata socialnih dejstev in da ne povezujeta skupine, medtem ko rekonstruirata relacije med njenimi deli. Četudi je možno odkrito izkazovati sovraštvo ali nevoščljivost, ju brez ovinkov izraziti in nasloviti na drugega, lahko vloga nevoščljivosti ali na primer ljubosumja znotraj skupine pripelje do dodatne kohezije med njenimi člani. Reinach govori implicitno o skupini (ko piše o množstvu socialnih dejanj in ko skuša razložiti koncept sotorilstva [*Mittäterschaft*] iz kriminalnega prava) kot tudi o skupnem ravnanju, o izvajanju dejanja „skupaj z drugimi“ *zusammen mit der anderen*) ter o zelo specifični vrsti „povezanosti“ (*Zusammenhang*), toda socialna dejanja sama nikoli niso sposobna doseči konsistence skupnega socialnega delovanja, torej doseči identitete skupnosti. Kaj je torej „*eine sehr eigenartigen Zusammenhang*“?

90

Ne moremo je reducirati na identieto vsebine ali naslovnika (*Inhalts- und Adressatenidentität*), še manj na preišljeno simultano izvedbo dejanja; v teh primerih bi šlo vselej za nekaj različnih dejanj. Prej imamo opravka s primerom, ko vsaka izmed oseb izvaja dejanje „v enotnosti in skupaj“ (*im Verein*) z drugimi, kjer vsak ve o udeležnosti drugega, dopusti to udeležbo in se tudi sam udeleži: tako imamo *eno samo* dejanje (*einzigster Akt*), ki je izvedeno s strani dveh ali več oseb skupaj (*zusammen vollzogen wird*), eno dejanje z več subjekti (*einen Akt mit mehreren Trägern*).⁹

Toda kaj je tisto, kar je na prvem mestu nujno, da je dejanje pripisano skupini in ne množstvu subjektov? So torej negativna dejanja na tak ali drugačen način brezpogojni pogoj obstoja skupinskega zastopstva?

Omenil bi rad povezavo med moralnostjo individuuma in moralnostjo skupine (ali moralnostjo institucije, kot o njej govori Thomas Scanlon). Ali obstoj ene skupine ali en „mi“ po nujnosti implicira obstoj druge skupine in konfrontacije med njima? Ali preživetje ene skupine pomeni vsiljevanje pravil in opustitev moralnosti (preživetje [*staying alive*] bi lahko dejansko

⁹ Ibid. 164.

bilo definirano kot zmaga, kar privede do vprašanja ali „dobri fantje ne morej zmagati“ v vojni, kar je pred kratkim tematiziral Michael Walzer)? Ali obstoj skupine (obstoj nekega „mi“ ali institucije) po nujnosti vsebuje delež, ki je kontaminiran in „zakonu zunanjí“? Ena najpomembnejših premis imoralnosti skupine se mora referirati na njeno identiteto (to se začne z enim glavnim kriterijev identitete, z njenim imenovanjem, s podelitvijo imena). Želel bi braniti tezo, da je konstrukcija identitete ali imena skupine pogoj ali začetek procesa konfrontacije z drugo skupino ali z drugo entiteto. Takšna skupina ali takšne skupine lahko tako naslovijo negativna dejanja katerih cilj je izključitev in tako uničenja dela celotne skupine.¹⁰ V prvotni sceni prvega institucionalnega dejanja (Babilonski stolp) se zdi, da je konstitucija identitete ali posamezne skupine (ime sili k „priključitvi“ in „zlepljeno“ delov skupine) v direktni povezavi z njeno prihodnjo razvezavo.¹¹

10 Včasih deli skupine izvedejo negativna socialna dejanja ali ne-socialna dejanja v imenu skupine kot celote in z namenom njenega preživetja. Možno je na primer, da nekaj članov skupine izvaja negativna socialna dejanja ali ne-socialna dejanja z paradoksnim namenom zagovarjanja moralnosti skupine kot take, z namenom moralnega izboljšanja skupine ali z namenom spodbuditve transparentnosti pri dejanjih skupine.

11 Gn, 11, 4: *„Auf, bauen wir uns ein Stadt und einen Turm, sein Haupt bis an den Himmel, und machen wir uns einen Namen, dass wir nicht über die ganze Erde zerstieben!“* (...) *„Darum ruft man ihren Namen Babel, Wirrwarr, denn verwirrt hat Er dort die Sprache des ganzen Erdvolks und zerstoben von dort hat Er sie über die ganze Erde.“* Gn, 11, 1–9. *Die Schrift*, prevod Buber-Rosenzweiga, Deutsche Bibellgesellschaft, 1992, 39–40.

V sceni „Babilonskega stolpa“, v *ur-scene* institucionalizacije, ena skupina ljudi pride iz puščave in skuša ustvariti *contre-institution*¹² (postaviti želi nekaj sočasno in v paraleli z institucijo kosmosa in sveta, ki ga je usvaril *Adonai* ali *Er*). Izvorno *contre* ali nasproti [*counter*] dejansko pomeni vzporedno ali poleg, ne proti [*against*]. Brez poglobljanja v zapleten in mnogokrat analizirani *Bereshit* (Geneza) 11:1–9, bi želel izpostaviti, da poleg različnih lingvističnih operacij, tehnoloških dejanj (skupina deluje skupaj in najde nov material za gradnjo, saj ne more biti nove institucije brez nove tehnologije), ta skupina kontinuirano mobilizira samo sebe na način klica, z uporabo zvalnika (v angleščini je zvalnik konstruiran z reklom „*let us*“ [dajmo]: „dajmo zidati“, „dajmo graditi“, v Hebrejščini je v rabi beseda *havah* ali *havav*, ki kliče k pripravljenosti in pozornosti).¹³ Ta zvalnik je tisto, čemur lahko rečemo pred-normativ in kultura skupine (skupina je kultivirana, zanjo se skrbi preko tega klica, inter-klica, mobilizacije in premika, totalne mobilizacije [neprestano se pozivamo in izzivamo med sabo]). Prvi normativni moment v najšibkejšem pomenu besede in institucionalni moment *par excellence* je moč najti v verzu 11:4, ko se skupina odloči za produkcijo oznake, panoja z imenom, podjetja, arhitekturnega studija ali biroja, korporacije z njeno lastno identiteto: „In takrat (člani skupine) rečejo, *dajmo si zgraditi* mesto in stolp z vrhom na nebu, *dajmo si narediti ime* (*v' naaseh lanu shem*), ki se bo razpršilo po obličju

92

12 To je Saint-Simonov termin. V *Catéchisme des industriels* piše: “Opazimo lahko, da so Angleži vzpostavili kot jedro njihove socialne organizacije dva temeljna principa. Nadalje lahko opazimo, da sta ta dva principa, ki sta iz povsem različnih in celo nasprotnih nravi, po nujnosti rezultirala v tem, da so Angleži obenem podvrženi dvem različnim socialnim redom. V vseh smislih imajo dvojne institucije, ali raje, v vseh kontekstih so vzpostavili kontra-institucije za vsako institucijo, ki je prevladovala pred njihovo revolucijo in ki so jo ohranili v veliki meri.” (*On reconnaît que les Anglais ont admis en concurrence deux principes fondamentaux pour servir de base à leur organisation sociale; on reconnaît que ces deux principes étant de nature différente et même opposée, il a dû en résulter, et qu’il en est résulté effectivement que les Anglais se sont en même temps soumis à deux organisations sociales bien distinctes, qu’ils ont, dans toutes les directions, doubles institutions, ou plutôt qu’ils ont établi dans toutes les directions les contre-institutions de toutes les institutions qui étaient en vigueur chez eux avant leur révolution, et qu’ils ont conservé en très grande partie*). C. H. de Saint-Simon, *Catéchisme des industriels* (1823), *Œuvres choisies*, t. 1, Paris, Cappelé, 1841, 99.

13 Izraz *Havah* implicira, da so vsi skupaj pripravljeni na delo in odločanje (Rashi). Cf. S. Petrosino, *Babele*, Genova, Il Melangolo, 2003, 41.

cele zemlje.“ Brez da bi se ustavili pri besedilu in komplikacijah, ki se tičejo idolatrije, naj blago in brez pretenzije izpostavim, da bi ta individualna gesta lahko pripadala tudi kultu, kulturi ali navadi (opravka imamo s skupino, ki postaja skupina, se razvija in je v oskrbi) ter tudi normativnosti (opravka imamo z dejanjem, ki poveže vse člane skupine – poziva jih k temu, da ostanejo skupaj na istem mestu). Z namenom, da skupina pridobi svojo identiteto (ime) in da je veličastna (najveličastnejša – „stolp z vrhom na nebu“), je zanjo nujno, da je bistveno drugačna od drugih skupin, da je zastopnik in ima zmožnost individualnega delovanja v imenu vseh njenih članov. Kot skupina, kot prihodnja korporacija ali podjetje tekmuje z drugimi skupinami ali kulturami (kot del znotraj večjega trga), četudi ni z njimi po nujnosti v vojni. Skupina ne izključuje drugih skupin ali kultur grupacije, niti ni potrebno, da je skupina kot *contre-institution* takoj uničena na način, kot se je to zgodilo tej skupini zidarjev pred mnogimi stoletji. Še vedno pa ostaja odprto vprašanje po razlogu propada te veličastne kontra-institucionalne dogodivščine in vprašanje po naravi nekega „skupaj“ ali nekega „mi“ te skupine delavcev.

Kaj je “mi” skupine (ali “kaj smo mi” Erica Olsona) ali kdo je ta “mi”?

Medtem ko gledamo reprodukcije naših treh umetniških del, usmerimo za trenutek našo pozornost na težavo ali celo nemožnost govora “iz” pozicije tega “mi”, nemožnost, da bi „mi“ bili subjekt govora ali dejanja (zato je povsem legitimno objektivizirati „mi“ z vprašanjem „kaj je ‚mi?‘“) Ko to rečem, uporabljam besedo „pozornost“ in besedno zvezo „naša pozornost“, da nas vse pozovem da pogledamo in skupaj premislimo, kaj je na prvi strani tega teksta (ko vsi skupaj pogledamo na te slike, afirmiramo to, kar je znano kot kolektivna intencionalnost). Nazadnje, uporabil sem imperativ (prvo obliko množine imperativa, ki obvezuje tako mene kot vse vas, da delujemo vsi skupaj): dajmo sedaj pogledati na stran s slikami Brueghela starejšega in njegovo delo „Otroške igre“ iz leta 1560!

Šele potem, ko je ta imperativ izrečen (Reinachov najljubši primer je ukaz) („dajmo pogledati“; v odlomku iz Geneze o gradnji Babilonskega stolpa obstaja institucionalno dejanje natanko zaradi tovrstnega imperativa), šele v trenutku, ko mi vsi skupaj pogledamo reprodukcije slik, jaz skupaj z vami, je mogoče za vsakega od nas, da izreče sledeče besede v sedanjiku:

“Gledamo Brueghelovo sliko.”

Kakorkoli, vsak od nas lahko reče “mi gledamo” ali „dajmo gledati“ – Sartre je mislil, da se “mi” konstituira s kolektivno pozornostjo, ko vsi gledamo v smeri neke ekscesne situacije ter podal primer prometne nesreče, ki se nenadoma zgodi in pritegne pozornost vseh prisotnih oseb – toda obenem lahko vsak tudi reče: “jaz gledam Brueghelovo sliko.” Pomembna razlika med tema dvema možnostima se pojavi, ko se vprašamo, kdo je izključen, ko izrečemo izjavi “jaz gledam”/”mi gledamo”. V prvi, izključim vse, ki niso jaz, medtem ko v drugi izključujem samo sebe. V stavku “mi gledamo” je dejstvo, da medtem, ko to govorim, sliko gledam tudi jaz, izpostavljeno le implicitno. Ne glede na dejstvo, da je znotraj omejitev logike in gramatične modalnosti vedno “jaz” in zgolj “jaz” tisti, ki lahko izgovori “mi” (“*c’est toujours moi qui dit ‘nous’, c’est toujours un ‘je’ qui énonce ‘nous’*”), tovrstnim trditvam povsem umanjka performativna moč, zato jih lahko imenujemo performativni simulakri. Kakorkoli, ne glede na to, da mnogi ne gledajo slike ko izgovorim stavek “mi gledamo sliko” in ne glede na to, da je ta “mi” resnično močna fikcija, se zdi, da je moč tega konstativa (ki bi nedvomno lahko funkcioniral kot negativno socialno dejanje) veliko večja od na primer moči performativnih protokolov skupine vojakov, ki glasno vsi skupaj v prvi osebi ponavljajo besede prisege ali od moči zboru, v katerem vsi pojejo ali recitirajo isto besedilo.

94

Kaj je naredil Brueghel v “Otroških igrah”? Naslikal je množico vseh otroških iger, ki jih je poznal in mnoge od njih poznamo še danes. Tako lahko vidimo na stotine različnih iger. Nekatere so res kolektivne, še več pa jih je individualnih, ki jih igrajo majhni naslikani ljudje različnega ali nedoločenega spola. Kot lahko vidite, se vse te igre dogajajo v mestu, v javnosti, na trgu, na enem mestu in naenkrat, toda zdi se, da ostajajo vsaka zase. Je to skupina in ali je ta skupek aktivnosti zadostni pogoj za prepoznanje skupine igrajočih se otrok v mestu? Je vsebina slike zadostni pogoj, da ti individuumi konstruirajo

kolektiv (“*Wir-Identität*” ali “*Wir-Ich Balance*”)?¹⁴ Je lahko ta situacija sploh opisana s stavkom „mi se igramo“ ali „skupina otrok se igra“,¹⁵ če se večina otrok zabava povsem individualno? Ali se lahko zabava ali igra, kolektivna ali individualna, sploh nanaša na skupino?

Zdi se, da je ta situacija res dober primer, da za obstoj skupine ni odločilno, da je vsak izmed akterjev povsem očaran in v celoti prevzet (v igri), medtem ko se istočasno zaveda, da so tudi ostali povsem zatopljeni v igranju in da se vsi zavedajo, spet istočasno, da se igrajo skupaj. Argument glede zelo zapletene fraze „kolektivna intencionalnost“ je danes razvit in izpopolnjen skozi različne primere („skupaj hoditi“, skupaj moliti, kolektivno vzklikanje za nogometni klub Juventus, vojaki, ki skladno marširajo v paradi, vrsta, ki se tvori pred blagajno kina, itd.), in zdi se, da utripa v ravnovesju in ekvilibriju zavesti vseh individuumov. Če več oseb skupaj kliče duhove (ali masturbira ali uživa v seksu), če je vsak individualno v transu in če so vsi skupaj povsem posvečeni v obliki pričakovanja (anticipaciji) – to še vedno ni dovolj za konstitucijo skupine ali nekega „mi“ (Elias uporablja tudi termina *Wir-gruppe* ali *Wir-gefühle*). Četudi se seveda zdi, da bi lahko skupno klicanje duhov bilo bolj učinkovito, kot da bi to počeli posamično oziroma da je individualni užitek lahko večji, če je užitek prinašajoče dejanje izvršeno simultano z drugimi in pred drugimi, je dokaj očitno, da v nobenem od teh primerov ni skupne dejavnosti ali skupne koristi (razen potencialno večje individualne koristi, ki zgolj implicitno poveča skupno korist).

Zamislimo si sedaj napad na mesto iger in igrač kot ga upodobi Brueghel, zamislimo si zaustavitev te veličastne otroške igre. Zamislimo si, da otroci prekinejo z njihovimi igrami in začnejo delati in graditi zidove okrog mesta, da se zaščitijo pred sovražnikom. Če je mogoče razdeliti ali združiti otroke

---

14 J. Derrida, *Résistances de la psychanalyse*, Paris, Galilée, 1996, 61. Cf. E. Benvéniste, “Structures des relations de personnes dans le verbe,” in *Problèmes de linguistique générale*, vol. 1, Paris, Gallimard, 1966, 233. “(...) dans „nous“, c’est toujours „je“ qui prédomine puisqu’il n’y a de „nous“ qu’à partir de „je“, et ce „je“ s’assujettit l’élément „non-je“ de par sa qualité transcendante.” (“(...) Vedno je “jaz” tisti, ki dominira v “mi”, ker ni “mi-ja” razen “jaz-a”. Ta “jaz” si podredi element “ne-jaza” preko zmožnosti transcendence.

15 Cf. N. Elias, *Die Gesellschaft der Individuums*, 1939 (1897), Frankfurt am Main, Suhrkamp, 1996, 247.

---

mesta, potem jih je gotovo mogoče tudi ponovno grupirati in jim dati novo identiteto (otroci vojaki in branitelji mesta, otroci upravljalci in obnovitelji razdejanega mesta). To kolektivno delo samo, implicitna identiteta braniteljev mesta in konstantna grožnja, da se bo njihova enotnost ponovno razpršila, zagotavljajo obstoj negativnih socialnih dejanj. In obratno: negativna socialna dejanja, ki niso prisotna na Brueghelovem platnu (oziroma so prisotna na latenten način kot privatna dejanja, kar je nezadostno) so dokaz, da skupina še ni konstituirana.

96

Končno si lahko zamislimo mali eksperiment in spekuliramo, zakaj je bila ta skupina – “Babilonska institucija”, „Babilonska kontra-institucija“ ali „Leviathan kot kontra-institucija“ – uničena. Rezultat tovrstne intervencije (genocidno dejanje *par excellence*) *Er-a*, super-instance ali super-zastopnika skupine je, da so individuumi spet razpršeni in se igrajo na način, kot jih naslika Pieter Brueghel starejši: igrajo se sami s sabo ali v majhnih skupinah. Tu obstajajo štiri spekulativne možnosti: 1) Ali je bila ta sodelujoča in mobilizirana skupina, kjer delajo vsi za enega in vsi za vse, poskus izpeljave sijajnega projekta, ki je bil uničen zato, ker ni bil dovolj „institucionaliziran“ (nenadna pojava korupcije in lenobe na primer znižata učinkovitost konstrukcije projekta in odlašata z njegovo dovršitvijo)? 2.) Ali je bila skupina uničena zato, ker je bila kontra-institucija, kar pomeni, da je božje institucionalno dejanje povsem brezbrizno in s silo prepreči vsak pojav, ki se zoperstavlja instituciji (kar je ena izmed ortodoksnih ali standardnih interpretacij tega dogodka? 3) Je bila skupina uničena zato, ker je bila institucija nepravilna (Rawls in Scanlon govorita o „nepravilni instituciji“, kjer individuumi protestirajo ali prosijo institucijo proti neenakosti in hierarhiji, ker iščejo izenačenost)? Je bila ta skupina uničena – in ravno to bi rad zagovarjal – zaradi nezadostne količine negativnih socialnih dejanj skupine same, zaradi njene premajhne nehumanost, ki ni bila dovoljšnja za njeno preživetje?

Naj predstavim to zadnjo možnost bolj natančno in na bolj provokativen način, pri čemer bom vzel v obzir dve premisi: prva je – tu se moramo spomniti na imaginaren scenarij napada na Brueghelovo mesto polno igrač in igrajočih se otrok, zaradi katerega so otroci prisiljeni delovati in igrati se skupaj, skupaj zgraditi obrambni zid in potem celo pobiti vse tiste, ki poskušajo vstopiti v njihovo mesto in okupirati njihovo ozemlje – da je institucionalnost ali

„količna institucionalnega“ v instituciji odvisna ne samo od pripravljenosti sodelovanja akterjev (v socialnih dejanjih, pri delu, tehnoloških odkritjih, ki jih povezujejo), temveč tudi od anti-socialnih dejanj (izključitve lenuhov, nekomuniciranja z drugimi ali uničenja drugačnih skupin). Skupina ni dovolj institucionalizirana ne samo v primeru, če ne izvaja obrambnih vojn, temveč tudi, če ne prekrši pravil obrambne vojne in vojne nasploh z namenom, da v vojni upravlja zmagovalno (od tu Walzerjeva teza, da „dobri fantje ne morejo zmagati“). Druga premisa oskruni prvo, saj preizprašuje možnost posamezne skupine, da obenem ustvari tako socialna kot tudi negativna socialna dejanja – z drugimi besedami, da proizvede svoje lastno (vedno začasno) ontološko stabilnost in (vselej parcialno, nedokončno) uniči drugo skupino.

To razlago bom zaključil tako, da bom še enkrat formuliral problem definiranja razlike med negativnimi in genocidnimi dejanji. Je torej mogoče proizvesti socialna in ne-socialna dejanja (negativna socialna dejanja) istočasno? Je mogoče konstruirati skupino, ki deluje ‚genocidno‘, kar pomeni, da uniči drugo skupino ali „skupinskost“ te skupine in obenem afirmira svojo lastno enotnost in ontološko stabilnost?

Vztrajam, da so genocidna dejanja (negativna dejanja ali dejanja negativnega nasilja), dejanja, ki uničijo vse, kar omogoča obstoj skupine (povezav med člani skupine, ali v Searlovem jeziku, „lepilo“ ali „tisto“, kar drži člane skupnosti skupaj, to je ‚socialno ontologijo‘ skupine). Toda kako so socialna dejanja izmenjujejo z nesocialnimi, negativnimi ali genocidnimi dejanji? Simultano, medtem ko se ena skupina konstituira, mora druga skupina razpadati, saj njeni deli ali člani prenehajo držati skupaj. Kako je to možno? Glede tega imam samo preliminaren in povsem nezadosten odgovor: skupina je začasna, njena konstitucija in trajanje so določena s strani negativnih dejanj. Sama razvrstitev negativnih socialnih dejanj pa medtem še vedno ostane netematizirana in pod vprašajem.

Prevedel Jernej Kaluža
